

Josip Bulat i Josip Janković

Rječnik đakovačkog govora 1950-ih i 1960-ih

Ogranak Matice hrvatske u Đakovu, Đakovo, 2020.

Ogranak Matice hrvatske u Đakovu je dostojno i prigodno obilježio 50 godina od osnivanja i 30 godina od obnove svoga djelovanja. Tijekom 2020. godine tako je tiskano nekoliko značajnih knjiga, pokrenut je i Zbornik za kulturu, znanost i društvena pitanja te su održane Kulturne i književne tribine, promocije i svečana Akademija, a pred nama je sada i značajno lingvističko djelo: *Rječnik đakovačkog govora 1950-ih i 1960-ih*. Ne može se svako, pa ni veće mjesto, a kamoli ovako – manje, poput našeg Đakova, podičiti svojim mjesnim rječnikom lokalnog govornog idioma, a koliko je to značajno vidimo i u svjetlu bunjevačkog govora koji se sada politički nekorektno protura u Subotici kao službeni jezik, iako je samo dio hrvatskog standardnog jezika.

Rječnik su sačinili stari Đakovčani rasuti po svijetu: nažalost, tiskanje nije doživio nedavno preminuli đakovački obrtnik, vrsni krojač starog kova, pokojni Josip Bulat i poznati zagrebački psiholog Dr. sc. Josip Janković. Uz zabilježenih preko 3,5 tisuće đakovačkih riječi iz sredine 20. stoljeća, tu je i stotinjak frazema punih germanizama, hungarizama i turcizama, sjetno opisanih, čija je odlika često izostavljanje početnih glasova h i t. Upravo je to i odlika ovog leksikološkog djela: nostalgично je obojeno, puno subjektivne dragosti i ljubavi prema rodnom gradu i mjestu odrastanja i mladosti; jer – sjećanja, duboko i trajno ostaju u nama. A da ovaj govor iz polovice 20. stoljeća nije ostao zabilježen, da li bismo se u skoroj budućnosti više mogli sjetiti autohtonih i autentičnih riječi i govora tog podneblja i vremena? Teško. Zapisaše ih tako dvojica prijatelja i ostaviše nama i sljedećim generacijama u amanet, sjećajući se dječaćkih huncutarija iz rodnoг grada.

Mješavina urbanog i ruralnog govora karakteristika je koja ga razlikuje od, primjerice purgerskog ili esekerskog govora, a šokački idiom ga znatno

oplemenjuje i čini. Ti stari divani tako ostaju sačuvani kao bogatstvo jezične građe hrvatske dijalektologije, ali i kao vrijedan zapis podneblja, atmosfere i jednog vremena što neumitno prolazi. Jedini nedostatak je nepostojanje akcentuacije koja bi tako i narednim generacijama predočila izvorni izgovor i naglašavanje starošokačkog govora koji je gdjegod podložan utjecaju njemačkih govornika i mađarskog stanovništva, koje je prije značajnije živjelo u gradu, kao i Židovi, te i u okolnim, nerijetko i etnički nacionalno čistim selima. No, to i nepostojanje etimologije ne možemo bitno zamjeriti autorskom dvojcu, jer oni nisu jezičari, ljudi od struke, već zaljubljenici u svoj grad. Sada je taj govor značajno promijenjen doseljenim hrvatskim stanovništvom iz Bosne i Hercegovine, nešto manje Like, Zagorja i Zagore, a i povijesno – vremenski odmak i kontekst drastično ga je udaljio od tadašnjih izvornih govornika. Danas prevladavaju anglizmi i mnoštvo internacionalizama, a iščekavaju orijentalizmi. Sadašnji sredovječni Đakovčani još za kratko jedini su živi relikv tog nestajućeg govora. Odlike govora su i gubljenje glasa „i” na kraju infinitivnog oblika te nejasno određenje glasova „č” i „ć”.

Zanimljivo istraživanje proveo je Dr. Janković. Naime, ustanovio je da prevladava negativna karakterizacija i konotacija u izričaju, i to pretežno u glagolima. Valjda smo takvi ljudi, što je njega kao psihologa posebno zaintrigiralo. Dakle, neke inače vrijednosno neutralne riječi, često se koriste u negativno vrijednosno orijentiranom smislu. Što će reći da su naši stari bili prilično kritični i oštri, britki, pa je tako značenje izvornih riječi litanija, odšarafit, peglat i kufer zaprimilo negativno značenje.

Bogatstvo regionalizama i „*arheološkog materijala*” iskopanog iz sjećanja autora, zavičajnost i sentimentalnost, kao i „*cijeli pasaži filološko – sociološko – psihološke orijentacije*” značajno čine ovaj Rječnik i oplemenjuju ga te prizivaju i etnološko - lingvistička daljnja istraživanja. Ali, svakako su značajan doprinos našoj leksikologiji, dijalektologiji i jezikoslovnoj kroatistici i dubini te širini našeg jezika.

Mrvoje Miletić